

POLITECHNIKA
LUBELSKA
WYDZIAŁ ELEKTROTECHNIKI
I INFORMATYKI

WYDZIAŁ ELEKTROTECHNIKI
I INFORMATYKI
KATEDRA URZĄDZEŃ ELEKTRYCZNYCH
I TECHNIKI WYSOKICH NAPIĘĆ

LABORATORIUM

Inżynieria Materiałowa

Protokół do ćwiczenia nr 12

Badanie właściwości optycznych półprzewodników

Grupa dziekańska:.....

Data wykonania ćwiczenia:.....

Grupa laboratoryjna: .....

Godzina wykonania ćwiczenia: .....

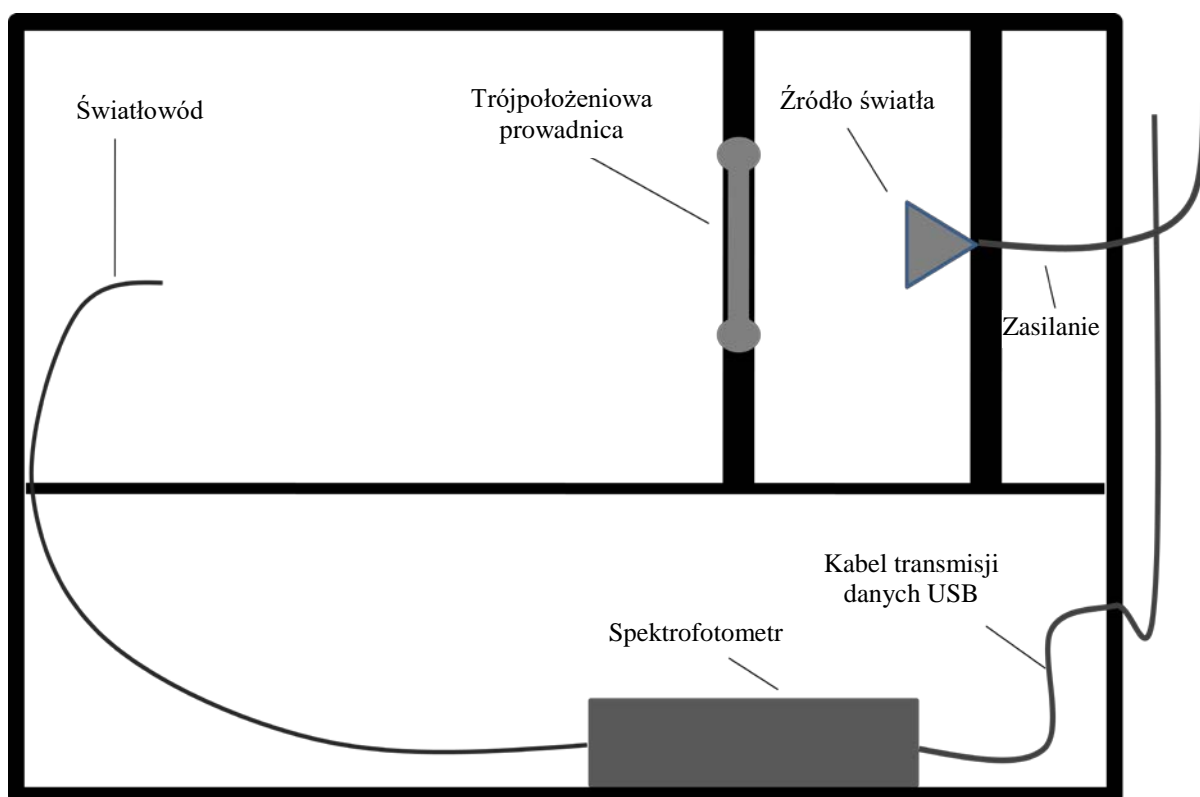
Skład zespołu wykonującego ćwiczenie:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

1. PROGRAM ĆWICZENIA

1.1. Budowa stanowiska pomiarowego

Do przeprowadzenia badań transmisji światła w półprzewodnikach należało zaprojektować odpowiedni układ, dzięki któremu będzie możliwe wykonanie pomiaru widma światła po przejściu przez wybraną próbkę półprzewodnika. Pomiar wykonany będzie w specjalnie przygotowanym pomieszczeniu pomiarowym. Wnętrze pomieszczenia pomiarowego pomalowano na czarno, aby rozproszenie światła było jak najmniejsze i nie występowało zjawisko odbicia. Stanowisko pomiarowe jest szczelnie zamknięte, a zmiana próbek jest zrealizowana przez przesuwaną prowadnicę. Konstrukcję stanowiska oraz opis jego elementów przedstawia rysunek 1.

Rys. 1. Przekrój pionowy stanowiska pomiarowego do badania transmisji światła w półprzewodnikach

Jako źródło światła została wykorzystana żarówka halogenowa o mocy maksymalnej $P_{max} = 10 \text{ W}$, przy zasilaniu napięciem stałym 12 V . Żarówkę umieszczono w oprawie oświetleniowej, zamocowanej w drewnianej grodzi, którą zamontowano na prowadnicy w celu ułatwienia ewentualnej wymiany żarówki. Układ jest zasilany przez zasilacz sieciowy $230/12 \text{ V}$.

Zamontowana wewnątrz prowadnica trójpołożeniowa pozwala na precyzyjne ustawienie próbki półprzewodnikowej na odpowiedniej pozycji pomiędzy źródłem światła a światłowodem. Została wykonana z dwóch połączonych ze sobą drewnianych elementów, z otworami przygotowanymi

do zamontowania próbek. Przedmiotem badań jest próbka arsenku galu (GaAs) o średnicy 20 mm i grubości 1,5 mm oraz próbka tellurku kadmu (CdTe) o średnicy 7 mm i grubości 2 mm.

Zaprojektowany układ pomiarowy składa się z następujących elementów:

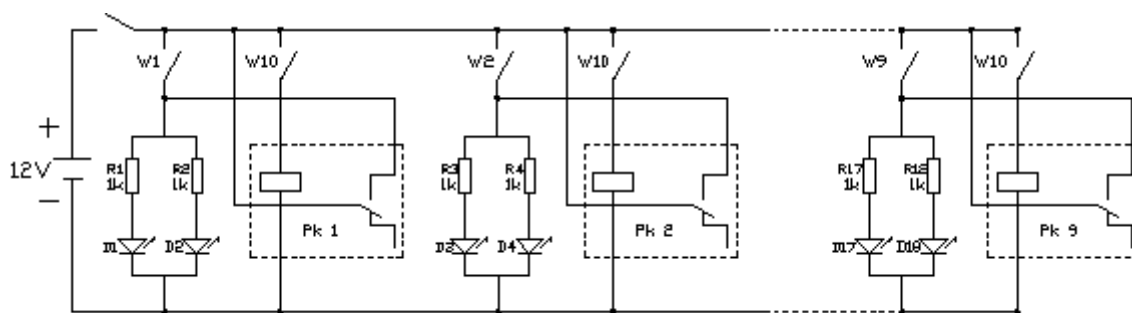
- skrzynia pomiarowa,
- spektrofotometr ze światłowodem,
- komputer wyposażony w oprogramowanie Ocean Optics,
- zasilacz napięcia stałego 12 V DC.

Na płycie czołowej wykonanej z pleksi zamontowano przełączniki *Zasilanie* oraz *Zasilanie żarówki*, które należy ustawić położeniu **1**, po uprzednim połączeniu spektrofotometru z komputerem.

Stanowisko wyposażono również w następujące diody świecące:

- Zielona (L-53GC),
- Żółta (HB5-434FY-B),
- Czerwona (HB5-435AOR-C),
- Czerwona (HB5-436ARA-C),
- Niebieska (OSUB56A1A-IJ),
- Żółto - zielona (HB5-433CG),
- Biała (LED5W-LC),
- Nadajnik podczerwieni (L-53F3C),
- Nadajnik podczerwieni (L-53SF4C).

Przełączanie diod następuje za pomocą przełącznika obrotowego. Załączenie wszystkich diod jednocześnie zrealizowano za pomocą przekaźników JZC-4123-12VDC. Do pomiaru widma promieniowania zastosowano spektrofotometr USB 2000 firmy Ocean Optics.

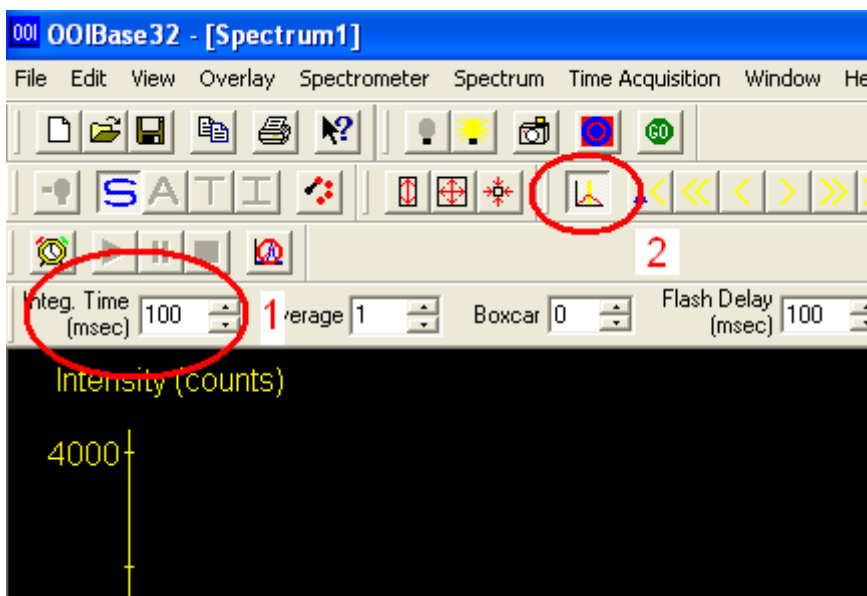
Rys. 2. Schemat układu pomiarowego

1.2. Obsługa oprogramowania OOIBase32

Program OOIBase32 umożliwia obsługę spektrofotometru, wchodzącego w skład wyposażenia stanowiska laboratoryjnego, w szczególności podgląd widma i zapisanie wyników badań w odpowiednim pliku. Widmo promieniowania pojawia się automatycznie zaraz po uruchomieniu

programu. Jeżeli istnieje taka konieczność można dostosować skalę wyświetlanego widma poprzez opcje VIEW → SPECTRUM, a następnie SCALE → SET SCALE. Jeżeli wykres wychodzi poza zakres spektrofotometru można go dopasować poprzez zmniejszenie wartości **Integ. Time (msec)** (rysunek 3, punkt 1).

Do ustalenia dokładnej wartości długości fali granicznej służy wskaźnik (rysunek 3, punkt 2), który jest przesuwany po polu wykresu za pomocą strzałek. W lewym dolnym rogu programu wyświetlane są wartości osi X oraz osi Y.

Rys. 3. Interfejs programu OOIBase32: 1 - zmiana czasu próbkowania, 2 - wskaźnik przesuwany, pozwalający na dokładny odczyt długości fali

W celu zapisania wykonanego pomiaru należy wybrać opcję FILE → SAVE → SAMPLE, a następnie wybrać rozszerzenie **.sample*. Zapisane widmo można otworzyć za pomocą programu Microsoft Excel lub Golden Software Grapher, które umożliwiają sporządzenie wykresów, niezbędnych do wykonania obliczeń.

1.3. Wyznaczenie szerokości przerwy energetycznej na podstawie widma falowego

Sposób wykonania ćwiczenia:

- Uruchomić program OOIBase32,
- Przełącznik *Zasilanie* ustawić w pozycji **1**,
- Przełącznik *Zasilanie żarówki* ustawić w pozycji **1** i upewnić się że przełącznik *Zasilanie LED* jest ustawiony w pozycji **0**,
- Wsunąć ramię przesłony maksymalnie do środka, widmo światła żarówki pokaże się automatycznie,

- Zapisać dane korzystając z menu FILE → SAVE → SAMPLE (należy wybrać rozszerzenie pliku *.sample),
- Zapisane widmo otworzyć za pomocą programu Microsoft Excel lub Golden Software Grapher (wersja demo na stronie producenta), a następnie sporządzić odpowiednie wykresy (takie jak w programie OOIBase32),
- Wysunąć przesłonę do momentu zatrzaśnięcia w pozycji środkowej i zapisać w kolejnym pliku widmo światła po przejściu przez próbkę z arsenku galu,
- Wysunąć przesłonę maksymalnie i powtórzyć czynność dla próbki z tellurku kadmu.

Po wykonaniu pomiarów należy wykorzystać zapisane wyniki w celu sporządzenia wykresów zależności współczynnika transmisji światła w funkcji długości fali. Następnie, posługując się opracowanymi wykresami należy wyznaczyć wartości szerokości przerwy energetycznej dla przebadanych próbek. W tym celu należy wyznaczyć z wykresu maksymalną wartość współczynnika transmisji, obliczyć wartość równą 0,9 wyznaczonej wartości maksymalnej, a następnie odczytać graniczną długość fali λ_g , odpowiadającą wartości λ dla współczynnika transmisji równego 0,9 wartości maksymalnej. Wyznaczoną w ten sposób wartość λ_g należy podstawić do wzoru określającego szerokość pasma wzbronionego:

$$\Delta E_G = \frac{c \cdot h}{\lambda_g}, \quad (1)$$

gdzie: ΔE_G - energia pasma wzbronionego badanej próbki, c - prędkość światła, $c = 299\,792\,458$ m/s, h - stała Plancka, $h = 4,14 \cdot 10^{-15}$ eV·s, λ_g - graniczna długość fali odpowiadająca wartości 0,9 maksymalnego współczynnika transmisji, λ_g [nm] = $\lambda_g \cdot 10^{-9}$ [m].

Wyniki obliczeń należy zanotować w tabeli 1.

Tabela 1. Wyniki obliczeń granicznej długości fali oraz energii pasma wzbronionego

Badana próbka	λ_g, nm	ΔE_G, eV
Źródło światła (żarówka halogenowa)		
Arsenek galu		
Tellurek kadmu		

1.4. Wyznaczenie energii emitowanej przez diody LED na podstawie widma falowego

Sposób wykonania ćwiczenia:

- Uruchomić program OOIBase32,
- Przełącznik *Zasilanie* ustawić w pozycji **1**,
- Przełącznik *Zasilanie LED* ustawić w pozycji **1**,
- Włączanie kolejnych diod jest realizowane za pomocą pokrętła obrotowego, natomiast zadziałanie diody wewnątrz obudowy jest sygnalizowane poprzez zaświecenie odpowiedniej diody na obudowie (nadajniki podczerwieni sygnalizują dwie ostatnie diody z prawej strony: zielona oraz migająca czerwona),
- Widmo promieniowania pojawi się automatycznie,
- Jeżeli taka istnieje konieczność należy dostosować skalę korzystając z menu VIEW → SPECTRUM SCALE → SET SCALE,
- Jeżeli wykres wychodzi poza zakres spektrofotometru można go dopasować poprzez zmniejszenie wartości **Integ. Time (msec)**,
- Zapisać dane korzystając z menu FILE → SAVE → SAMPLE (należy wybrać rozszerzenie pliku *.sample),
- Zapisane widmo otworzyć za pomocą programu Microsoft Excel lub Golden Software Grapher (wersja demo na stronie producenta), a następnie sporządzić odpowiednie wykresy (takie jak w programie OOIBase32),
- Powtórzyć powyższe czynności dla wszystkich badanych diod (**dla diody białej należy zmierzyć całą szerokość widma**).

Po wykonaniu pomiarów należy wykorzystać zapisane wyniki w celu sporządzenia wykresów zależności współczynnika transmisji światła w funkcji długości fali. Następnie, posługując się opracowanymi wykresami należy wyznaczyć wartości energii emitowanej przez diody LED. W tym celu należy wyznaczyć z wykresu maksymalną wartość współczynnika transmisji, a następnie odczytać długość fali λ , odpowiadającą wyznaczonej wartości maksymalnej współczynnika transmisji. Wyznaczoną w ten sposób wartość λ należy podstawić do wzoru określającego energię wyemitowaną przez diodę:

$$E = \frac{c \cdot h}{\lambda}, \quad (2)$$

gdzie: E - energia emitowana przez diodę, c - prędkość światła, $c = 299\,792\,458$ m/s, h - stała Plancka, $h = 4,14 \cdot 10^{-15}$ eV·s, λ - długość fali odpowiadająca maksymalnej wartości współczynnika transmisji, λ [nm] = $\lambda \cdot 10^{-9}$ [m].

Wyniki obliczeń należy zanotować w tabeli 2.

Tabela 2. Wyniki obliczeń długości fali oraz energii emitowanej przez diody LED

Badana dioda	λ, nm	E, eV
1. L-53GC (zielona)		
2. HB5-434FY-B (żółta)		
3. HB5-435AOR-C (czerwona)		
4. I IB5-436ARA-C (czerwona)		
5. OSUB56A1A-IJ (niebieska)		
6. HB5-433CG (żółto-zielona)		
7. L-53F3C (nadajnik podczerwieni)		
8. L-53SF4C (nadajnik podczerwieni)		
9. LED5W-LC (biała) - szerokość widma		

2. OPRACOWANIE SPRAWOZDANIA

Sprawozdanie powinno zawierać:

- wykresy zależności współczynnika transmisji w funkcji długości fali, opracowane na podstawie zarejestrowanych danych,
- obliczenia szerokości pasma wzbronionego badanych próbek oraz energii emitowanej przez diody,
- wykres zbiorczy, zawierający widmo źródła światła oraz widma transmisji światła dla próbek GaAs i CdTe,
- uwagi i wnioski dotyczące otrzymanych wyników.

3. PYTANIA KONTROLNE

- Podać cechy odróżniające półprzewodniki od przewodników i izolatorów.
- Narysować i opisać strukturę pasmową półprzewodnika, przewodnika i izolatora.
- Opisać krótko właściwości półprzewodników samoistnych i domieszkowanych.
- Opisać złącze p - n spolaryzowane w kierunku zaporowym i przewodzenia, narysować charakterystykę prądowo - napięciową złącza.
- Opisać zjawisko rekombinacji promienistej.
- Opisać zjawisko elektroluminescencji.
- Wyjaśnić pojęcia transmisji i absorpcji światła.
- Wyjaśnić jak zmienia się konduktywność półprzewodnika pod wpływem promieniowania świetlnego.

4. LITERATURA

- Pankove J.: *Zjawiska optyczne w półprzewodnikach*. Warszawa, WNT 1975.
- Kiriejew P.: *Fizyka półprzewodników*. Warszawa, PWN 1971.
- Pokrowski J.: *Rekombinacja promienista w półprzewodnikach*. Warszawa, PWN 1975.
- Wojas J.: *Fotoelektryczne badania półprzewodników*. Warszawa, WN Semper 1994.
- Wojas J.: *Rozwój teorii i metod badawczych fotoemisji z metali, półprzewodników i izolatorów. Tom 1*. Warszawa, COSIW SEP 2005.
- Wojas J.: *Rozwój teorii i metod badawczych fotoemisji z metali, półprzewodników i izolatorów. Tom 2*. Warszawa, COSIW SEP 2005.
- Czajkowski G.: *Właściwości optyczne nanostruktur półprzewodnikowych*. Bydgoszcz, Wyd. Uczelniane Uniwersytetu Technologiczno - Przyrodniczego w Bydgoszczy 2006.
- Pełczyński T.: *Obróbka cieplno - chemiczna metali i półprzewodników*. Lublin, Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej 2000.
- Booth K., Hill S.: *Optoelektronika*. Warszawa, WKiŁ 1998.
- Misiewicz J., Podemski P.: *Optyka struktur półprzewodnikowych*. Wrocław, Oficyna wydawnicza Politechniki Wrocławskiej 2008.